บทที่ 2

ลักษณะทั่วไปของสัญญาทรัสต์รีซีท

ในการศึกษาเรื่องสัญญาทรัสต์รีซีทให้เข้าใจอย่างถ่องแท้นั้น เริ่มต้นต้องศึกษาจากลักษณะทั่วไปอันเป็นพื้นฐานทางความคิดของเรื่องนั้นๆให้เข้าใจเสียก่อน เมื่อเข้าใจถึงลักษณะพื้นฐานแล้วก็ย่อมสามารถที่จะศึกษาเรื่องนั้นในขั้นสูงต่อไปได้อย่างถูกต้องและเข้าใจได้โดยง่าย ดังนั้นในบทนี้ผู้เขียนมุ่งศึกษาถึงลักษณะโดยทั่วไปอันเป็นพื้นฐานของสัญญาทรัสต์รีซีท ซึ่งจะเริ่มศึกษาตั้งแต่ประวัติความเป็นมาของสัญญาทรัสต์รีซีท อันจะส่งผลให้ทราบถึงเหตุผลที่แท้จริงในการใช้สัญญาทรัสต์รีซีทในทางปฏิบัติ และเมื่อเข้าใจถึงที่มาของสัญญาทรัสต์รีซีทแล้วนั้น ประเด็นถัดมาเราควรที่จะทำความเข้าใจถึงความหมายของสัญญาทรัสต์รีซีท ว่ามีการให้นิยามหรือคำจำกัดความอย่างไรบ้างเพื่อที่จะสามารถเข้าใจถึงสัญญาทรัสต์รีซีทมากยิ่งขึ้น และประเด็นสุดท้ายของบทนี้คือ ศึกษาถึงสัญญาทรัสต์รีซีทที่ใช้จริงในทางปฏิบัติว่าเป็นเช่นไรและใช้เพื่ออะไร อันจะนำไปสู่การตอบคำถามได้ว่าประเทศไทยควรมีกฎหมายเกี่ยวด้วยเรื่องนี้โดยเฉพาะหรือไม่ และในทางปฏิบัติมีปัญหาใดบ้าง เพื่อนำไปสู่ประเด็นว่าหากต้องมีกฎหมายเกี่ยวด้วยสัญญาทรัสต์รีซีทแล้ว กฎหมายควรมีลักษณะหรือมีเนื้อหาสาระเป็นเช่นใด

2.1 ประวัติความเป็นมาของสัญญาทรัสต์รีซีท

สัญญาทรัสต์รีซีทเริ่มใช้ครั้งแรกในโลกของธุรกิจซึ่งเริ่มใช้ครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา[1] โดยใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้กระบวนการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศดำเนินไปได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งสัญญาทรัสต์รีซีทเองเกิดขึ้นจากแนวทางปฏิบัติในทางการค้าของพ่อค้าในยุคนั้นโดยเริ่มจากพ่อค้าที่ทำการค้าขายเมล็ดพันธุ์พืชผ่านทะเลสาบเกรทเลคส์ (Great Lakes

[1] A.G. Davis , The Law Relating to Commercial Credits , 3rd ed , (London : Sir Isaac Pitman & Son Ltd, 1963),p.189.

grain trade) ในรัฐนิวยอร์ค[2] โดยในสัญญานั้นใช้ชื่อว่า “สัญญาทรัสต์รีซีท” โดยจะเห็นปรากฏในคดีต่างๆที่ขึ้นมาสู่ศาลตั้งแต่ปี ค.ศ. 1878[3] ซึ่งคดีทั้งหลายเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีโจทก์เป็นสถาบันการเงินทั้งสิ้น เนื่องจากในช่วงนั้นลักษณะของสัญญาทรัสต์รีซีทจะเป็นไปในลักษณะที่ธนาคารหรือสถาบันการเงินจะเป็นผู้ให้เงินทุนแก่พ่อค้าในการซื้อสินค้าจากต่างประเทศมาขายเนื่องจากพ่อค้านั้นๆอาจไม่มีเงินทุนเพียงพอที่จะสั่งซื้อสินค้ามาขาย หากธนาคารเห็นว่าเหมาะสมที่จะให้เงินทุนสนับสนุน ธนาคารก็จะทำสัญญาทรัสต์รีซีทกับพ่อค้านั้นเพื่อให้เงินทุนในการสั่งซื้อสินค้ามาจำหน่าย เมื่อจำหน่ายได้แล้วจึงนำเงินมาชำระคืนแก่ธนาคารโดยธนาคารอาจได้รับผลตอบแทนในระหว่างนั้น ในรูปแบบของค่าธรรมเนียม

จะเห็นได้ว่าสัญญาทรัสต์รีซีทเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจระหว่างประเทศดำเนินไปด้วยความสะดวกมากยิ่งขึ้นมาช้านานแล้ว แม้ว่าสัญญาทรัสต์รีซีทในอดีตนั้น จะมีความหมายและลักษณะการใช้งานที่แตกต่างจากสัญญาทรัสต์รีซีทในปัจจุบัน โดยในปัจจุบันสัญญาทรัสต์รีซีทเกิดขึ้นเพื่อให้ลูกค้าตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิตของธนาคารสามารถนำสินค้าที่ซื้อมาโดยการชำระราคาด้วยเลตเตอร์ออฟเครดิตนั้น ออกไปขายก่อนที่จะชำระหนี้แก่ธนาคารตามสัญญาเลตเตอร์ออฟเครดิต เพื่อที่จะได้เงินมาเพื่อไปชำระหนี้แก่ธนาคาร โดยเพื่อความมั่นใจของธนาคาร ธนาคารจะให้ลูกค้าทำสัญญาทรัสต์รีซีทให้ไว้แก่ธนาคารเพื่อยืนยันสิทธิใดๆของธนาคารเหนือสินค้าเหล่านั้นและยืนยันว่าเมื่อขายสินค้าได้แล้วจะนำเงินที่ได้จากการขายนั้นมาชำระหนี้แก่ธนาคาร แต่อย่างไรก็ดี สิ่งที่จะสังเกตได้จากสัญญาทรัสต์รีซีทที่ใช้ทั้งในอดีตและปัจจุบันนั้นมีสิ่งที่เหมือนกัน คือ วัตถุประสงค์หลักของสัญญาทรัสต์รีซีทที่มีเพื่อเสริมสภาพคล่องในการทำธุรกิจการค้าระหว่างประเทศเพื่อให้วงจรธุรกิจสามารถดำเนินไปได้อย่างสะดวกราบรื่น

ในประเทศไทย หากจะค้นหาว่าสัญญาทรัสต์รีซีทถือกำเนิดในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใดนั้น ไม่มีหลักฐานใดปรากฏแน่ชัดว่าประเทศไทยเริ่มใช้สัญญาทรัสต์รีซีทตั้งแต่เมื่อใด แต่อาจสันนิษฐานได้ว่าเริ่มตั้งแต่เมื่อมีธนาคารพาณิชย์ขึ้นในประเทศไทย คือ ธนาคารสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงค์กิ้ง คอร์ปอเรชั่น (Hongkong & Shanghai Banking Corporation) โดย

---

[2] Grant Gilmore , Security Interest in Personal Property , Vol.I (Little Brown and Company , 1965) ,p. 88-89.

[3] คดี Farmer & Mechanics National Bank of Buffalo v.Atkinson 74 N.Y. 587,592 (1878)

เริ่มทำการเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2431 หรือ ปี ค.ศ.1888[4] แต่หากพิจารณาถึงในแง่ทางกฎหมายนั้น อาจพิจารณาได้จากการมีคดีพิพาทขึ้นสู่ศาลในปี พ.ศ. 2505 ดังจะเห็นปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1848/2505[5] จึงอาจอนุมานได้ว่าสัญญาทรัสต์รีซีทน่าจะใช้กันในทางปฏิบัติมานานก่อนปี พ.ศ. 2505 กล่าวคือ เมื่อมีการนำสัญญาทรัสต์รีซีทมาใช้ในทางปฏิบัติแล้วนั้นสิ่งที่ตามมาคือเกิดประเด็นโต้แย้งซึ่งนำไปสู่การฟ้องคดีขึ้นสู่ศาลจนกระทั่งความปรากฏแก่ศาลฎีกาตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1848/2505 นั้น ซึ่งคดีเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2505 ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าต้องเกิดเป็นประเด็นโต้แย้งกันก่อนปี พ.ศ. 2505 อย่างแน่นอนเพียงแต่ไม่อาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่าเริ่มต้นเมื่อใด

2.2 ความหมายของสัญญาทรัสต์รีซีท

สัญญาทรัสต์รีซีทนั้นมีการกำหนดนิยามหรือให้คำจำกัดความเอาไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งสามารถรวบรวมเอาไว้ได้ดังนี้

1) The Uniform Trust Receipt Act 1983[6]

"The term Trust Receipt was defined as an instrument , signed by the trustee or debtor pursuant to a trust receipt transaction , which designated the goods , documents or instruments concerned and receipt that a security interest there in remained in or had passed to or would pass to entruster or secured party"

"ทรัสต์รีซีท หมายถึง ตราสารที่ลงลายมือชื่อและส่งมอบโดยทรัสตี คือ ตัวลูกหนี้หรือลูกค้า ซึ่งระบุถึงสินค้า เอกสาร หรือตราสารอื่น โดยรับรองว่าสิทธิในหลักประกันยังคงอยู่ หรือได้โอนไปยัง หรือจะให้โอนไปยังผู้รับผลประโยชน์ หรือฝ่ายมีประกัน"

---

[4] ชนินทร์ พิทยาวิวิธ , ธนาคารใช้มาตรฐานอะไรในการพิจารณาปล่อยสินเชื่อ , พิมพ์ครั้งที่ 1 ,กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ , 2512 . หน้า 6

[5] คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1848/2505 กรรมสิทธิ์ในสินค้าตามสัญญาทรัสต์รีซีทเป็นของโจทก์(ธนาคาร) โดยโจทก์มอบอำนาจให้จำเลยไปขายตามที่เห็นว่าสมควร แต่จำเลยจะต้องนำเงินมาชำระให้โจทก์ตามที่โจทก์จำเลยได้กำหนดไว้

[6] American Jurisprudence 2d V.68, 1973, p.966.

2) Black's Law Dictionary[7]

"A pre-U.C.C. security device now governed by Article 9 of the code. A receipt stating that the wholesale buyer has possession of the goods for the benefit of the financier. Today there usually must be a security agreement coupled with filing of a financing statement. Method of financing commercial transactions by means of which title passes directly from manufacturer or seller to banker or lender who as owner delivers goods to dealer in whose behalf he is acting secondarily , and to whom title goes ultimately when primary right of banker or lender has been satisfied"

" ทรัสต์รีซีทเป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นหลักประกันหนี้ก่อนที่จะมีการใช้ U.C.C. Article 9 โดยเป็นใบรับที่แสดงว่าผู้ซื้อครอบครองสินค้าเพื่อประโยชน์ของผู้ให้เงินทุน ซึ่งปัจจุบันนี้จะต้องประกอบด้วยสัญญาหลักประกันและการจดแจ้งฐานะทางการเงิน โดยระบบของธุรกรรมนี้จะเป็นกระบวนการที่ให้สิทธิโอนโดยตรงจากผู้ขายไปยังธนาคาร เสมือนเจ้าของได้ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อที่กระทำการในนามของธนาคาร ซึ่งหากได้มีการชดใช้ราคาคืนให้แก่ธนาคารตามสัญญาแล้ว สิทธินั้นจึงจะโอนไปยังผู้ซื้อ"

3) Dictionary of Banking and Finance[8]

" A receipt in the form of agreement by which the party signing the receipt promises to hold the property received in the name of the bank delivering such property. It further agrees that the property shall be maintained in a form that it can be readily identified. If the property is further fabricated in a manufacturing process , it must be property identified to the trust receipt. Trust receipt are used mostly to permit importers to obtain possession of merchandise resale. Arrangement for this financing are usually completed before the issuance of letter of credit. The trust receipt is used as collateral security for the advance of funds by the bank to meet the acceptances arising out of letter of credit. Under the term of the agreement , the importer is also required to keep

---

[7] Henry Campbell Black, Black's Law Dictionary with pronunciations, (St.Paul, Minn : West Publishing Company, 1982).

[8] Lewis E.Davids, Dictionary of Banking and Finance, (Illinois : Littlefield Adam & Co., 1980), p.207.

the merchandise insured and the bank may take possession of the merchandise at any time without due process of law."

"เป็นใบรับของในแบบฟอร์มของข้อตกลงโดยคู่สัญญาลงนามในใบรับของนั้นพร้อมทั้งสัญญาว่าจะยึดถือทรัพย์สินนั้นในนามของธนาคาร โดยทรัพย์สินนั้นจะต้องชี้เฉพาะเจาะจงได้จึงจะยังคงอยู่ในสัญญานั้น หากว่าทรัพย์สินนั้นได้มีการแปรรูปด้วยกระบวนการการผลิตแล้วนั้นมันก็ต้องชี้เฉพาะเจาะจงได้จึงจะอยู่ภายใต้ทรัสต์รีซีท ทรัสต์รีซีทส่วนใหญ่จะใช้เพื่ออนุญาตให้ผู้นำเข้าสินค้านำสินค้าไปขายต่อได้ เป็นข้อตกลงทางการอย่างเงินที่เกิดขึ้นภายหลังการออกเลตเตอร์ออฟเครดิต ทรัสต์รีซีทถูกใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ของธนาคารที่ได้จ่ายเงินไปตามเลตเตอร์ออฟเครดิต ภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงกันไว้ในสัญญา ผู้นำเข้าสินค้าต้องจ่ายเงินให้ธนาคารทันทีที่ขายสินค้าได้ โดยในระหว่างที่ยังไม่ได้ขายผู้นำเข้าต้องหาประกันภัยแก่สินค้านั้นด้วยและธนาคารสามารถที่จะเข้าครอบครองสินค้านั้นได้ทุกเวลาโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา"

4) Ross Cranston [9]

" The Trust Receipt is a document , signed by the importer , which facilitates this , without destroying the bank's security interest. The buyer undertakes that , in consideration of the bank releasing the bill of lading to it , it will hold it on trust for the bank , together with the goods and the proceeds of their sale"

" ทรัสต์รีซีท คือ เอกสารที่ผู้นำเข้าสินค้าทำขึ้นเพื่อให้ธนาคารยังคงมีสิทธิในทรัพย์ประกันอยู่แม้ธนาคารจะได้คืนการครอบครองใบตราส่งแล้วก็ตาม โดยผู้นำเข้าจะยึดถือใบตราส่งสินค้า และเงินที่ได้จากการขายเพื่อธนาคาร"

5) E.P.Ellinger [10]

" Trust Receipt or Letter of Trust usually stipulates that the customer will hold the documents and the goods as the bank's trustee or agent. He is authorized to sell the

---

[9] Ross Cranston, Principles of Banking Law, (Oxford : Oxford University , 2002), p. 389.

[10] E.P.Ellinger, Modern Banking Law, (Oxford : Clarendon Press, 1987), p. 572.

goods , but the proceeds are impounded with a trust in the bank's favour and usually are to be paid into the customer's account with it"

" ทรัสต์รีซีท หรือ เลตเตอร์ออฟทรัสต์ เป็นข้อสัญญาที่ลูกค้าจะยึดถือเอกสารและสินค้าในฐานะที่เป็นทรัสตีหรือตัวแทนของธนาคาร โดยลูกค้าจะมีอำนาจในการขายสินค้า แต่เงินที่ได้จากการขายจะถูกเก็บไว้เพื่อประโยชน์ของธนาคาร และจะต้องนำเงินนั้นมาชำระหนี้ของลูกค้า"

6) A.G Davis [11]

"The letter of trust thus merely evidences the agreement reached between the banker and his customer , the buyer , the agreement being , on the banker's part , to hand the document of title to the customer so that he may obtain delivery of the goods and thus be in a position to deliver them to sub-purchasers ; and , on the customer's part , to hold the documents , the goods when received , and the proceeds thereof when sold , on behalf of the banker."

"สัญญาทรัสต์รีซีทเป็นหลักฐานของข้อตกลงระหว่างธนาคารกับผู้สั่งสินค้าเข้า โดยทางฝ่ายธนาคารตกลงที่จะมอบเอกสารสิทธิ (Document of title) ให้ผู้สั่งสินค้าเข้านำเอกสารสิทธิต่างๆเกี่ยวกับสินค้าโดยเฉพาะใบตราส่งไปออกสินค้า ทั้งนี้มีข้อจำกัดตามข้อกำหนดในตัวสัญญาทรัสต์รีซีทว่า ผู้สั่งเข้าซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคารตกลงที่จะยึดถือเอกสารสิทธิและสินค้าตลอดจนราคาที่ขายได้ไว้แทนธนาคาร"

7) Koh Kheng Lian [12]

" The trust receipt device is quite widely employed for financing imports where the importer can only reimburse the bank after he has sold the goods in question. A bank may release the bill of lading to the customer upon a trust receipt which contains a number of terms"

"สัญญาทรัสต์รีซีทเป็นวิธีประกันหนี้ที่เกี่ยวกับการให้เงินทุนในการสั่งสินค้าเข้าประเทศ ผู้สั่งสินค้าเข้าต้องทำสัญญาโดยยอมรับว่าธนาคารเป็นเจ้าของสินค้าแล้วธนาคารจึงจะยอมมอบ

---

[11] A.G.Davis, The Law Relating to Commercial Letter of Credit, p.190.

[12] Koh Kheng Lian, Credit and Security in Singapore, (New York : Crane, Russak & Company, Inc, 1973), pp.260-264.

ใบตราส่งให้ผู้สั่งสินค้าไปเอาสินค้าออกมาและต้องปฏิบัติต่อสินค้านั้นตามข้อจำกัดที่ปรากฏในสัญญาทรัสต์รีซีท”

8) เฉลิม ยงบุญเกิด[13]

“ ใบรับทรัสต์ (trust receipt) เป็นสัญญาระหว่างผู้ขอเปิดเครดิตกับธนาคารผู้เปิดเครดิต ตกลงกันว่าผู้ขอเปิดเครดิตได้รับสินค้าจำนวนหนึ่งไปจากธนาคารและยินยอมที่จะครอบครองและขายสินค้าดังกล่าวในฐานะเป็นตัวแทนของธนาคาร เงินที่ขายได้จะนำไปส่งให้ธนาคาร”

9) ศาสตราจารย์ บัญญัติ สุชีวะ[14]

“ทรัสต์รีซีทคือตราสารซึ่งเป็นหลักฐานแสดงว่าได้มีสัญญาระหว่างธนาคารผู้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตและลูกค้าผู้ขอให้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตโดยธนาคารสัญญาจะมอบเอกสารที่จะใช้ในการรับมอบสินค้าให้ผู้ขอเปิดเครดิตเพื่อไปรับสินค้าและนำสินค้านั้นไปขายได้ แต่กรรมสิทธิ์ในสินค้ายังเป็นของธนาคารอยู่ และทางฝ่ายผู้ขอเปิดเครดิตก็สัญญาว่าจะยึดถือเอกสารที่จะใช้ในการรับมอบสินค้าและสินค้าที่รับมารวมทั้งเงินที่ขายสินค้าได้ไว้ในนามของธนาคาร”

10) ศาสตราจารย์ ประพนธ์ ศาตะมาน[15]

“สัญญาทรัสต์รีซีทเป็นการที่ผู้สั่งสินค้าเข้า (ลูกหนี้ตามสัญญาทรัสต์รีซีท) ครอบครองหรือถือกรรมสิทธิ์ในสินค้าแทนธนาคารเพื่อประโยชน์ของธนาคาร”

11) สุนัย มโนมัยอุดม [16]

“ ทรัสต์รีซีท คือ ตราสารที่ลูกค้าทำไว้ต่อธนาคารโดยอาศัยความเชื่อถือที่ธนาคารมีต่อลูกค้าและลูกค้าให้การรับรองว่าธนาคารมีกรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นและมีอำนาจที่จะเรียกกลับคืนมา

---

[13] เฉลิม ยงบุญเกิด, เลตเตอร์ออฟเครดิต, พิมพ์ครั้งที่ 3 (พระนครรวมสาสน์, 2511), น.117.

[14] บัญญัติ สุชีวะ, “เอกเทศสัญญาทางการพาณิชย์ระหว่างประเทศ”, บทบัณฑิตย์, เล่มที่ 20, ตอนที่ 2, น. 296 (2505).

[15] ประพนธ์ ศาตะมาน, “หลักปฏิบัติการธนาคารที่เกี่ยวข้องกับศาล”, ดุลพาหะ, เล่มที่ 1, ปีที่ 22, น.17 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2521).

[16] สุนัย มโนมัยอุดม,“การชำระเงินตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ”, บทบัณฑิตย์, เล่มที่ 50, ตอนที่ 4, น.23-54 (ธันวาคม 2537).

หรือทำการจำหน่ายแทนได้ทุกโอกาสและในการจำหน่ายสินค้านั้นลูกค้าจะกระทำไปเพื่อประโยชน์ของธนาคารและจะนำเงินที่ขายสินค้านั้นมาชำระแก่ธนาคาร”

12) สมพงษ์ เฟื่องอารมณ์[17]

“ทรัสต์รีซีท คือ หนังสือสัญญาชนิดหนึ่งที่ผู้เคยค้าทำไว้ต่อธนาคาร เพื่อเป็นการรับรองว่าการที่ตนขอรับเอกสารประกอบการส่งสินค้า (Shipping Documents) จากธนาคารไปออกสินค้าจากกรมศุลกากรมาจำหน่ายเสียก่อนโดยยังไม่ได้ชำระเงินตามตั๋วแลกเงินให้แก่ธนาคารนั้น ธนาคารยังมีบุริมสิทธิในสินค้านั้นอยู่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้เคยค้าขอรับเอาสินค้าไปขายแทนธนาคารนั่นเอง และเมื่อผู้ซื้อจำหน่ายสินค้าเหล่านั้นได้แล้วจึงจะนำเงินมาชำระคืนให้แก่ธนาคารต่อไป”

13) ชนินทร์ พิทยาวิวิธ[18]

“ ทรัสต์รีซีทหมายถึง ใบรับรองที่ธนาคารออกให้แก่ผู้สั่งสินค้าเข้าเพื่อให้ผู้สั่งสินค้าเข้าออกของจากท่าเรือโดยมีเงื่อนไขว่าผู้ขอจะต้องนำสินค้าที่ตนได้รับเอกสารไปเบิกนั้นเข้าคลังสินค้าไว้ในนามของธนาคารโดยธนาคารเป็นผู้ทรงสิทธิในสินค้าเหล่านั้น การนำสินค้าออกจากคลังสินค้าแต่ละครั้งต้องได้รับความยินยอมจากธนาคารก่อนนำออกไปจำหน่ายยังตลาดและจะต้องรับรองว่าจะนำเงินที่ได้รับจากการขายสินค้านั้นมาผ่อนชำระให้ธนาคาร”

จากการให้ความหมายหรือนิยามต่างๆนั้นจะเห็นได้ว่าไม่มีนิยามใดที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งของประเทศไทยเลย แต่สัญญาทรัสต์รีซีทนั้นมีปรากฏใช้ในทางปฏิบัติในประเทศไทยมานานแล้วอีกทั้งในทางกฎหมายเองก็ยอมรับความมีอยู่ของสัญญาทรัสต์รีซีทอันจะเห็นได้จากการปรากฏสัญญาทรัสต์รีซีทในคำพิพากษาของศาลฎีกา โดยจะมีก็เพียงแต่การให้นิยามตามความเห็นของนักวิชาการแขนงต่างๆที่ได้ให้นิยามเอาไว้ในตำราและบทความต่างๆ ซึ่งจากการให้นิยามคำจำกัดความของคำว่าสัญญาทรัสต์รีซีทต่างๆ นั้น ผู้เขียนอาจสรุปและให้นิยามตามความเห็นของผู้เขียนได้ว่า “สัญญาทรัสต์รีซีท คือ สัญญาของธนาคารอย่างหนึ่งที่ทำขึ้นระหว่างธนาคารและลูกค้าในการตกลงกันให้ลูกค้าสามารถนำเอกสารสิทธิต่างๆไปจากความ

---

[17] สมพงษ์ เฟื่องอารมย์, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทโมเดิร์นเพรส แอนด์ กราฟฟิค จำกัด, 2544), น. 216.

[18] ชนินทร์ พิทยาวิวิธ, เลตเตอร์ออฟเครดิตการค้า, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2529), น. 57.

ครอบครองของธนาคาร(เจ้าหนี้)เพื่อนำสินค้าออกไปจำหน่ายหรือกระทำการอื่นใดแก่สินค้าเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ เพื่อการนี้จึงทำหลักฐานขึ้นมาเพื่อยืนยันว่าธนาคารยังคงมีสิทธิใดๆเหนือสินค้านั้นอยู่ ซึ่งมีข้อตกลงว่าเมื่อนำสินค้าไปขายหรือกระทำการใดๆเพื่อให้ได้เงินมาแล้วต้องนำเงินนั้นมาชำระหนี้ตามสัญญาทรัสต์รีซีทแก่ธนาคารตามกำหนด”

2.3 การใช้สัญญาทรัสต์รีซีทในทางปฏิบัติ

ในทางปฏิบัตินั้นสัญญาทรัสต์รีซีทจะถูกใช้มากโดยธนาคารซึ่งในวงการธนาคารนั้นเห็นว่าสัญญาทรัสต์รีซีทเป็นสินเชื่อประเภทหนึ่งของธนาคารโดยจัดให้อยู่ในกลุ่มของสินเชื่อเพื่อการนำเข้าสินค้า[19]

นอกจากนี้แล้วการจะพิจารณาว่าสัญญาทรัสต์รีซีทเป็นสัญญาให้สินเชื่อของธนาคารหรือไม่นั้น ในการศึกษาควรที่จะต้องเข้าใจความหมายและลักษณะทั่วไปของ คำว่าสินเชื่อ (Credit) ให้เข้าใจเสียก่อน จึงจะสามารถวิเคราะห์ได้ถูกต้อง โดยคำว่า สินเชื่อ (Credit) นั้นได้มีการให้นิยามความหมาย ดังนี้

1. Dictionary of Banking and Finance[20]

“1. Used in general sense means act of allowing persons immediate use of goods or services with payment deferred until an agreed future date

2. Used in bookkeeping sense means an entry on ledger signifying cash payment , merchandise returned , or an allowance.”

“ 1. ในความหมายทั่วๆไป หมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งยินยอมให้อีกฝ่ายหนึ่งใช้สินค้าหรือบริการโดยยังไม่ได้ชำระราคาจนกระทั่งวันที่กำหนดกันตามข้อตกลง

2. ในความหมายของการบัญชี หมายถึง การลงบัญชีในช่องรายจ่ายเป็นเงินสด, รายได้จากการขายหรือค่าใช้จ่าย”

---

[19] บัณฑิต นิ้มเจริญสุข (สัมภาษณ์ , 9 ตุลาคม 2551)

[20] Lewis E.Davids, Dictionary of Banking and Finance, (Illinois : Littlefield Adam & Co.,1980), p.65.

2. Clyde William Phelps[21]

“A term used in accounting to describe either an entry on the right and side of an account or the process of making such an entry. A credit records the increases in liabilities, owners' equity, and revenues as well as the decreases in assets and expenses.”

“คำจำกัดความในทางบัญชีที่ใช้เรียกการลงรายการทางด้านขวามือของบัญชี หรือใช้เรียกวิธีการในการลงรายการดังกล่าว การลงรายการเครดิต คือ การลงรายการเพื่อเพิ่มความรับผิดส่วนของเจ้าของและรายได้ ตลอดจนการลดลงของสินทรัพย์และค่าใช้จ่ายด้วย”

3. วิทยา ศรีเครือวัลย์[22]

“ในวิชาเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การที่ผู้อื่นยอมให้บุคคลนำเงินของตนไปลงทุนเพื่อดำเนินธุรกิจได้ ผู้รับเงินดังกล่าวได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้รับเครดิตหรือสินเชื่อจากนายทุน การที่นายทุนยอมให้บุคคลดังกล่าวนำเงินไปลงทุนได้ เพราะผู้รับเป็นบุคคลที่เชื่อถือได้จึงเป็นผู้มีเครดิต”

4. พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 4

“ให้สินเชื่อ” หมายความว่า ให้กู้ยืมเงิน ซื้อ ซื้อลด รับช่วงซื้อลดตั๋วเงิน เป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายหรือสั่งให้จ่ายเงินเพื่อประโยชน์ของผู้เคยค้า หรือเป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายเงินตาม ภาระผูกพันตามเล็ตเตอร์ออฟเครดิต”

5. พระราชบัญญัติการประกอบข้อมูลเครดิต พ.ศ. 2545 มาตรา 3

“สินเชื่อ หมายความว่า การให้กู้ยืมเงินหรือวงเงินในการให้กู้ยืม หรือให้ยืมหลักทรัพย์ ให้เช่าซื้อ ให้เช่าซื้อแบบลิสซิ่ง ค้ำประกัน รับอาวัล รับรองตั๋วเงิน ซื้อ ซื้อลดหรือรับช่วงซื้อลดตั๋วเงิน เป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายหรือสั่งให้จ่ายเงินเพื่อประโยชน์ของผู้เคยค้าหรือเป็นเจ้าหนี้เนื่องจากได้จ่ายเงินตามภาระผูกพันตามเล็ตเตอร์ออฟเครดิตหรือภาระผูกพันอื่น การรับเป็นลูกค้าเพื่อซื้อขายหลักทรัพย์ และธุรกรรมอื่นใดตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด”

---

[21] Clyde William Phelps, The Role of the Sales Finance Companies in the American Economy, (Baltimore: Commercial Credit Company, 1952), pp. 39–40.

[22] วิทยา ศรีเครือวัลย์, พจนานุกรมศัพท์ธุรกิจและการธนาคาร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์, 2507), น.51.

จากการให้ความหมายทั้งหลายเหล่านี้อาจสรุปตามความคิดเห็นของผู้เขียนได้ว่า “สินเชื่อ คือการที่คู่สัญญาสองฝ่ายโดยฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ผู้ให้สินเชื่อ” และอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ผู้ขอสินเชื่อ” ตกลงกันโดยชัดแจ้งว่า ผู้ให้สินเชื่อยอมที่จะผูกพันอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ขอสินเชื่อโดยอาจจะเป็นในรูปของการจ่ายเงินหรือเป็นภาระผูกพันอย่างอื่นก็ได้ โดยฝ่ายผู้ขอสินเชื่อยอมผูกพันตนเพื่อปฏิบัติการชำระหนี้คืนให้แก่ผู้ให้สินเชื่อตามที่ตกลงกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อถือระหว่างกัน”

ซึ่งประเภทของสินเชื่อนั้นมีหลากหลายประเภทในทางปฏิบัติ โดยอาจจำแนกประเภทออกไปหลายลักษณะดังนี้[23]

1. ตามลักษณะของผู้ใช้สินเชื่อ
2. ตามลักษณะรูปแบบการให้บริการ
3. ตามลักษณะการชำระคืน
4. ตามลักษณะของแหล่งที่มาสินเชื่อ
5. ตามระยะเวลาในการให้สินเชื่อ
6. ตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้
7. ตามหลักประกัน
8. ตามลักษณะของสินเชื่อ
9. ตามลักษณะการนำสินเชื่อไปใช้

1. **<u>ตามลักษณะของผู้ใช้สินเชื่อ</u>**

ก.สินเชื่อภาครัฐบาล คือ การที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลตลอดจนรัฐวิสาหกิจกู้ยืมเงินหรือซื้อสินค้าหรือบริการเป็นเงินเชื่อเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานเพื่อสาธารณประโยชน์

---

[23] ภิเษก ชัยนิรันดร์, <u>การบริหารสินเชื่อ</u>, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2544), น.23-36.

ข.สินเชื่อภาคเอกชน คือ การกู้ยืมเงินหรือซื้อขายสินค้าหรือบริการเป็นเงินเชื่อโดยบุคคลธรรมดา นิติบุคคล ธุรกิจเอกชน เพื่อนำไปใช้จ่ายส่วนตัว หรือเพียงแสวงหากำไร สามารถแบ่งได้เป็น สินเชื่อเพื่อธุรกิจ และสินเชื่อเพื่อการบริโภค

2. **ตามลักษณะรูปแบบการให้บริการ**

ก.สินเชื่อเกี่ยวกับสินค้าและบริการ คือ การซื้อสินค้าหรือบริการโดยมิได้มีการชำระเป็นเงินสดในทันทีที่ได้รับสินค้าหรือบริการ เป็นลักษณะของการนำสินค้าหรือได้รับบริการไปก่อนโดยยังมิได้ชำระเงิน แต่จะมีการกำหนดระยะเวลาในการชำระคืนแน่นอนตามข้อตกลงระหว่างบุคคล 2 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกัน

ข.สินเชื่อเงินสด คือ การกู้ยืมเงินสดเพื่อนำไปใช้จ่ายตามความต้องการของผู้กู้ยืมเป็นลักษณะที่ผู้กู้ยืมจะได้รับเงินสดไปจากผู้ให้กู้ยืมตามวัตถุประสงค์ที่ตกลงกันไว้ เช่น เพื่อการลงทุน เพื่อการซื้อทรัพย์ถาวร เป็นต้น

3. **ตามลักษณะของการชำระคืน**

ก.Single payment Credit สินเชื่อชำระครั้งเดียว

ข.Installment Credit สินเชื่อผ่อนส่ง

4. **ตามลักษณะของแหล่งที่มาสินเชื่อ**

ก.เอกชน

ข.สถาบันการเงิน

ค.หน่วยงานธุรกิจ

ง.องค์กรที่ไม่หวังผลกำไร เช่น สหกรณ์ สมาคม มูลนิธิ เป็นต้น

5. **ตามระยะเวลาการให้สินเชื่อ**

ก.สินเชื่อระยะยาว (สินเชื่อเพื่อการลงทุน) ระยะเวลามากกว่า 5 ปี

ข.สินเชื่อระยะปานกลาง ระยะเวลาตั้งแต่ 1 – 5 ปี

ค.สินเชื่อระยะสั้น ระยะเวลาน้อยกว่า 1 ปี

6. **ตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้**

ก.สินเชื่อเพื่อการบริโภค คือ สินเชื่อที่ผู้บริโภคใช้ในการซื้อสินค้าและบริการ รวมถึงการกู้ยืมเงินสดเพื่อนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์เป็นสินเชื่อที่ผู้บริโภคเป็นผู้ใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่จะนำไปบริโภค

ข.สินเชื่อเพื่อการผลิต หรือสินเชื่อเพื่อธุรกิจ คือ สินเชื่อที่ให้เพื่อนำไปใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบและเครื่องมือเครื่องใช้โดยมีวัตถุประสงค์นำไปผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นสินเชื่อที่หน่วยงานธุรกิจเป็นผู้ใช้ เพื่อทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงาน

7. <u>ตามหลักประกัน</u>

ก.Secured Credit สินเชื่อที่มีหลักประกัน อาจจะเป็นในลักษณะ จำนอง จำนำ หรือค้ำประกันด้วยบุคคลอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันก็ได้

ข.Unsecured Credit สินเชื่อที่ไม่มีหลักประกัน โดยอาศัยการพิจารณาจากความสามารถและความตั้งใจในการชำระหนี้ โดยมีพื้นฐานจากการติดต่อกันมาเป็นเวลานาน

8. <u>ตามลักษณะของสินเชื่อ</u>

ก.Funding Credit เป็นวงเงินสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ให้กับลูกค้า (ผู้กู้) และได้รับเงินสดออกไปทันที

ข.Non - Funding Credit เป็นวงเงินสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ให้กับลูกค้า (ผู้กู้) แต่ไม่ได้รับเป็นเงินสดออกไปแต่อาจเป็นในรูปของภาระผูกพัน

9. <u>ตามลักษณะการนำสินเชื่อไปใช้</u>

ก.Domestic Credit สินเชื่อภายในประเทศ เป็นวงเงินสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ให้กับลูกค้า เพื่อใช้หมุนเวียนและลงทุนในธุรกรรมภายในประเทศ

ข.International Credit สินเชื่อต่างประเทศ เป็นวงเงินสินเชื่อที่ธนาคารพาณิชย์ให้กับลูกค้า เพื่อใช้หมุนเวียนและลงทุนในธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศ

จากที่ได้ศึกษาถึงความหมายลักษณะทั่วไปของ “สินเชื่อ” แล้วนั้นอาจสรุปได้ว่าสัญญาทรัสต์รีซีทไม่ใช่สัญญาให้สินเชื่อของธนาคารตามหลักกฎหมายแต่อย่างใด แม้ว่าในทางปฏิบัติ การที่จะทำสัญญาทรัสต์รีซีทนั้นคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งต้องมีวงเงินสินเชื่อกับธนาคารเสียก่อนจึงจะสามารถทำสัญญาทรัสต์รีซีทได้นั้น แต่เมื่อพิเคราะห์ในแง่ของกฎหมายแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ธนาคารทำสัญญาทรัสต์รีซีทกับลูกค้านั้นเป็นเพียงการเพิ่มหลักประกันหรือรักษาหลักประกันเดิมตามมูลหนี้เลตเตอร์ออฟเครดิตของตนเอาไว้เท่านั้น ไม่ได้มีการจ่ายเงินหรือมีความรับผิดใดของธนาคารเพิ่มขึ้นเลย หรืออาจกล่าวได้ว่าการทำสัญญาทรัสต์รีซีทไม่ได้เป็นการก่อหนี้เพิ่มเติมให้แก่ธนาคารเลย ดังนั้นสัญญาทรัสต์รีซีทจึงไม่ใช่สัญญาสินเชื่อ

ในทางปฏิบัตินั้น สัญญาทรัสต์รีซีทอาจแบ่งประเภทตามลักษณะการใช้งานดังนี้[24]

1) T/R Sight แบ่งเป็น T/R Sight Fixed Rate คือ ทำสัญญา T/R โดยกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันทำสัญญา T/R และชำระด้วยอัตราแลกเปลี่ยนนั้นซึ่งถือเป็นหนี้เงินบาท และ

---

[24] ชนินทร์ พิทยาวิวิธ , <u>เลตเตอร์ออฟเครดิตการค้ายุคเขตการค้าเสรี</u> , พิมพ์ครั้งที่ 8 , บริษัทอักษรโสภณ จำกัด , กรุงเทพมหานคร , 2549 . น.157

T/R Sight Non-Fixed Rate คือทำสัญญา T/Rโดยยังคงเป็น หนี้สกุลเงินตราต่างประเทศและลูกค้าจะต้องชำระด้วยอัตราแลกเปลี่ยน ณ วันครบกำหนดหรือในวันที่ชำระเงิน

2) T/R Time คือการทำสัญญา T/R ตามระยะเวลาที่ได้รับจากผู้ขาย (ตามเงื่อนไขใน L/C) โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ครบกำหนด หรือวันที่ชำระเงิน

ซึ่งสัญญาทรัสต์รีซีททั้ง 2 ประเภทนั้นเป็นการแบ่งประเภทตามลักษณะการใช้งานเท่านั้น แต่สาระสำคัญของสัญญาทรัสต์รีซีททั้ง 2 ประเภทนั้นเป็นไปในทำนองเดียวกัน

การที่จะสามารถขอทำสัญญาทรัสต์รีซีทกับธนาคารได้นั้นลูกค้าต้องมีวงเงินสินเชื่อทรัสต์รีซีทกับธนาคารก่อน[25] ซึ่งในขั้นตอนของการขออนุมัติวงเงินสินเชื่อสัญญาทรัสต์รีซีทนั้นธนาคารต้องพิจารณาถึงความจำเป็นในการใช้วงเงินเป็นสำคัญลูกค้าต้องแสดงให้ธนาคารเห็นได้ว่าลูกค้ามีแนวโน้มที่จะมีการสั่งสินค้าเข้าอย่างต่อเนื่อง หากไม่สามารถแสดงให้ธนาคารเห็นได้ว่าตนมีความจำเป็นต้องใช้วงเงินทรัสต์รีซีท ธนาคารก็จะไม่สามารถอนุมัติวงเงินสัญญาทรัสต์รีซีทให้ได้[26]

เมื่อสามารถแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้วงเงินแล้วส่วนใหญ่การอนุมัติสินเชื่อของธนาคารต้องการให้สินเชื่อนั้นเป็นประเภทที่มีหลักประกัน[27] ดังนั้นลูกค้าต้องเสนอหลักประกันอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ธนาคารจนเป็นที่พอใจ เช่น ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง โรงงาน เครื่องจักร พันธบัตรรัฐบาล เงินฝาก หรือ บุคคล โดยหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณาวงเงินนั้นธนาคารจะอนุมัติวงเงินประมาณ 40-60% ของมูลค่าหลักประกันเท่านั้นเนื่องจากเป็นสินเชื่อที่มีความเสี่ยงสูง เมื่อธนาคารอนุมัติสินเชื่อดังกล่าวแล้ว ขั้นตอนต่อมาคือดำเนินการทำนิติกรรมสัญญาซึ่งรวมไปถึงเรื่องหลักประกันด้วยโดยอาจใช้วิธีจำนอง จำนำ ค้ำประกัน โอนสิทธิเรียกร้อง แล้วแต่ประเภทของหลักประกัน เมื่อดำเนินการนิติกรรมสัญญาต่างๆเรียบร้อยแล้ว ลูกค้าก็สามารถใช้วงเงินทรัสต์รีซีทได้ [28]

---

[25] บัณฑิต นิ้มเจริญสุข (สัมภาษณ์ , 9 ตุลาคม 2551)

[26] ภิเษก ชัยนิรันดร์ , <u>การบริหารสินเชื่อ</u> , พิมพ์ครั้งที่ 1 . บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด . กรุงเทพมหานคร , 2544 . น.61-66

[27] อ้างแล้ว น.72-76

[28] บัณฑิต นิ้มเจริญสุข (สัมภาษณ์ , 9 ตุลาคม 2551)

การที่ธนาคารต้องเรียกให้ลูกค้าหาหลักประกันใดมาให้แก่ธนาคารนั้น นอกจากจะมีเหตุผลในการป้องกันความเสี่ยงในการให้สินเชื่อแล้วนั้น ยังมีเหตุผลในทางกฎหมายอีกประการหนึ่งด้วย กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 15 ทวิ วรรคแรก[29] อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ต้องมีหลักประกัน เนื่องจาก มาตรการของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ให้ดำรงเงินสำรองในกรณีที่มีสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ซึ่งหลักประกันนี้จะใช้ในการคำนวณเงินสำรองที่ธนาคารต้องดำรงโดยธนาคารจะนำมูลค่าของหลักประกันมาหักออกจากเงินที่ให้สินเชื่อที่ต้องกันสำรองได้เฉพาะหนี้ที่เป็นหนี้ที่ไม่ก่อรายได้

[29] พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 มาตรา 15 ทวิ วรรคแรก “ให้ธนาคารพาณิชย์ปิดบัญชีทุกงวดการบัญชีในรอบระยะเวลาหกเดือน ถ้าธนาคารพาณิชย์ใดมีสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้หรือที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรี ให้ธนาคารพาณิชย์นั้นตัดสินทรัพย์ที่ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ดังกล่าวออกจากบัญชี หรือกันเงินสำรองสำหรับสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ดังกล่าวเมื่อสิ้นงวดการบัญชีนั้นเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากธนาคารแห่งประเทศไทยให้ปฏิบัติเป็นอย่างอื่น ในการอนุญาตนั้นจะกำหนดเงื่อนไขใดๆไว้ด้วยก็ได้